

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/172/2000

POLACY WOBEC LUDZI STARYCH I WŁASNEJ STAROŚCI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Prawie co drugi dorosły Polak (45%) zna osobiście kogoś, kto z racji starszego wieku ma trudności z wykonywaniem samodzielnie niektórych codziennych czynności, natomiast co czternasty (7%) przyznaje, że sam ma obecnie tego typu problemy.
- ◆ Ponad jednak czwarta respondentów (29%) niesie pomoc ludziom dotkniętym uciążliwościami wieku sędziwego. Co dwudziesta osoba potrzebująca wsparcia (5%) nie uzyskuje jednak żadnej pomocy.
- ◆ Ludzie starzy mogą liczyć przede wszystkim na pomoc najbliższej rodziny. Istnieje także wyraźnie zaznaczająca się solidarność sąsiedzka. Znajomi i przyjaciele rzadziej stwarzają oparcie osobom w podeszłym wieku, natomiast zdecydowanie najmniejszy zakres ma pomoc instytucji powołanych do jej niesienia.
- ◆ Pomoc kierowana do ludzi starych zaspokaja znaczny zakres ich potrzeb. W istotnym stopniu niezaspokojone pozostają jednak potrzeby finansowe, zaznacza się także niedostatek oparcia społecznego w zakresie poradnictwa dla seniorów. Odnotowujemy ponadto symptomy nadopiekuńczości ze strony osób pomagających.
- ◆ Jedynie co piąty ankietowany (20%) chciałby na starość mieszkać wspólnie z rodziną, natomiast ponad połowa (57%) wolałaby mieszkać we własnym mieszkaniu i tylko doraźnie korzystać z pomocy osób bliskich, w tym również rodziny. Jedna szóstka respondentów (17%) wybiera takie rozwiązania, z których żadne w zasadzie nie wymaga pomocy ze strony bliskich.
- ◆ Zdaniem respondentów, w Polsce ludzie starzy traktowani są bardzo różnie. Życzliwy stosunek do ludzi w podeszłym wieku ankietowani najczęściej dostrzegają w rodzinie (69%), w środowisku sąsiedzkim (64%) oraz w parafii (58%), rzadziej - w sklepach (44%), placówkach służby zdrowia (39%), w byłym miejscu pracy (36%) oraz kolejno: w urzędach (27%), w środkach komunikacji (22%) i na ulicy (21%). Również środowisko młodzieżowe postrzegane jest jako mało życzliwe wobec seniorów (25% opinii pozytywnych).

W miarę jak wzrasta w Polsce średnia długość życia, a w konsekwencji także liczba ludzi starych, coraz bardziej konieczne staje się krzewienie kultury współżycia społecznego, która akceptuje i ceni starość.

Jaki jest obecny stan kultury w tej dziedzinie - jak oceniamy stosunek Polaków do osób w podeszłym wieku? Czy w postawach społecznych dostrzegamy życzliwość czy raczej obojętność lub niechęć? Jaki jest zakres społecznej solidarności z ludźmi potrzebującymi pomocy z racji swojego podeszłego wieku, jaki wymiar ma niesiona im pomoc? Jaka jest sytuacja psychospołeczna osób dotkniętych szczególnymi uciążliwościami wieku sędziwego? Jakie obawy odczuwamy, gdy myślimy o własnej starości, oraz jak chcielibyśmy zorganizować swoje życie, gdy nadejdzie starość? To najważniejsze pytania badawcze, na które szukaliśmy odpowiedzi w listopadowym sondażu¹.

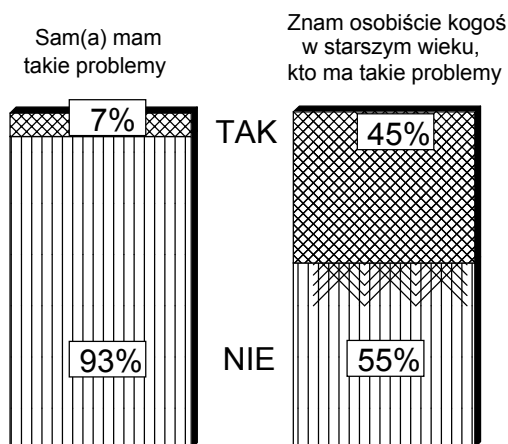
OSOBISTE DOŚWIADCZENIA

W rozdziale tym odwołujemy się do osobistych doświadczeń respondentów związanych z własną starością i ludźmi nią dotkniętymi. Okazuje się, że niemal co drugi dorosły Polak (45%) zna osobiście kogoś, kto z racji starszego wieku ma trudności z wykonywaniem samodzielnie niektórych codziennych czynności, takich na przykład, jak: załatwianie spraw w urzędach, robienie zakupów, sprzątanie, przygotowywanie posiłków, ubieranie się czy dbałość o higienę osobistą. Co czternasty ankietowany (7%) przyznaje, że obecnie sam ma tego typu problemy.

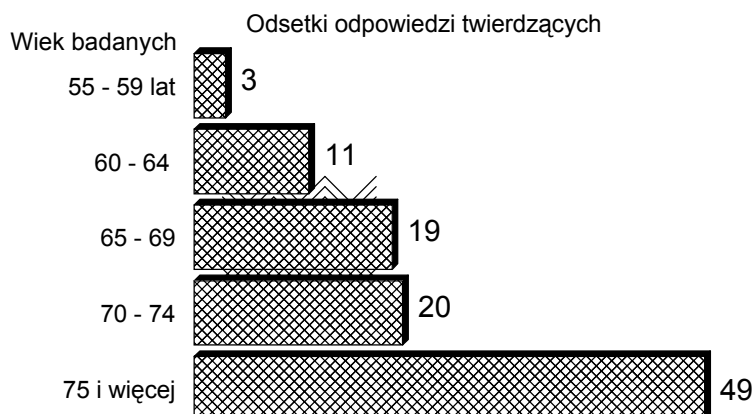
¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (126) przeprowadzono w dniach 10-13 listopada 2000 roku na 1094-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. WIELE OSÓB PO OSIĄGNIĘCIU PEWNEGO WIEKU MA TRUDNOŚCI Z WYKONYWANIEM SAMODZIELNIE NIEKTÓRYCH CODZIENNYCH CZYNNOŚCI, TAKICH NA PRZYKŁAD, JAK: ZAŁATWIANIE SPRAW W URZĘDACH, ROBIENIE ZAKUPÓW, SPRZĄTANIE, PRZYGOTOWYWANIE POSILKÓW, UBIERANIE SIĘ, HIGIENA OSOBISTA. CZY ZNA PAN(I) OSOBIŚCIE KOGOŚ STARSZEGO, KTO MA TAKIE PROBLEMY LUB MOŻE SAM(A) PAN(I) JEST W TAKIEJ SYTUACJI?

Nasze dane ukazują, że ograniczenia samodzielności pojawiają się wraz z wejściem w okres zwany wczesną starością i stopniowo narastają aż do wieku, kiedy wkraczamy w tzw. późną starość - wtedy stają się już rzeczywiście częstym zagrożeniem².

RYS. 2. WIELE OSÓB PO OSIĄGNIĘCIU PEWNEGO WIEKU MA TRUDNOŚCI Z WYKONYWANIEM SAMODZIELNIE NIEKTÓRYCH CODZIENNYCH CZYNNOŚCI. CZY MOŻE SAM(A) JEST PAN(I) W TAKIEJ SYTUACJI?

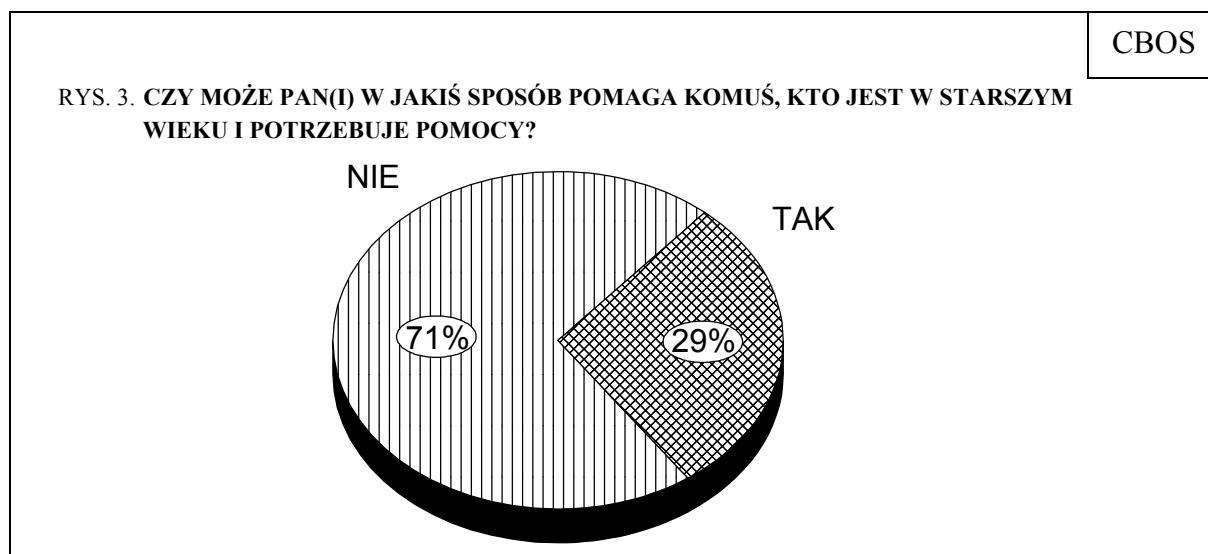

² Za początek starości przyjmuje się umownie 60 lub 65 rok życia. Powszechnie przyjęty jest podział na wczesną i późną starość, a granicą podziału jest osiągnięcie 75 roku życia. Zob. W. Pędlich „Ludzie starzy”, Centrum Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa 1996.

Opisane trudności pojawiają się sporadycznie już w wieku 55-59 lat, a począwszy od 60 roku życia zaczynają się nasilać: wśród osób w wieku 60 - 64 lat zgłasza je co dziewiąty badany, a w grupach starszych skarży się na nie co piąta osoba. Zrozumiałe, że tego typu uciążliwościami najczęściej dotknięci są ludzie w wieku określanym jako późna starość (75 lat i więcej).

Zakres społecznej solidarności z ludźmi w podeszłym wieku

Na podstawie wypowiedzi osób niosących pomoc ludziom w starszym wieku staramy się ukazać zakres solidarności społeczeństwa z seniorami oraz skalę obciążeń ponoszonych przez osoby pomagające. Udzielanie pomocy ludziom dotkniętym uciążliwościami wieku sędziwego deklaruje ponad jedna czwarta ankietowanych (29%).

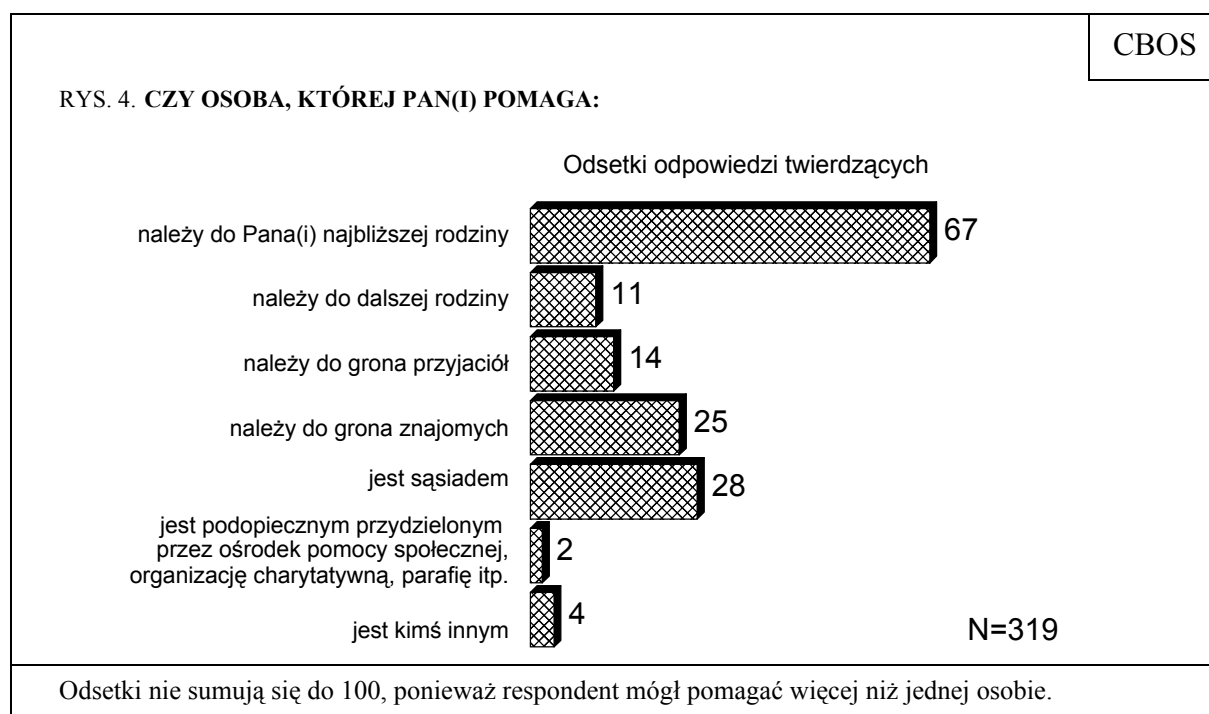

W różnych grupach społeczno-demograficznych zakres solidarności z seniorami jest w zasadzie zbliżony. Niemniej jednak pomocy ludziom starym nieco częściej niż inni udzielają badani ze średnim i wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (38%), pracownicy umysłowi niższego szczebla oraz pracujący na własny rachunek (po 37%), ludzie najlepiej sytuowani (36%), a także mieszkańcy wielkich

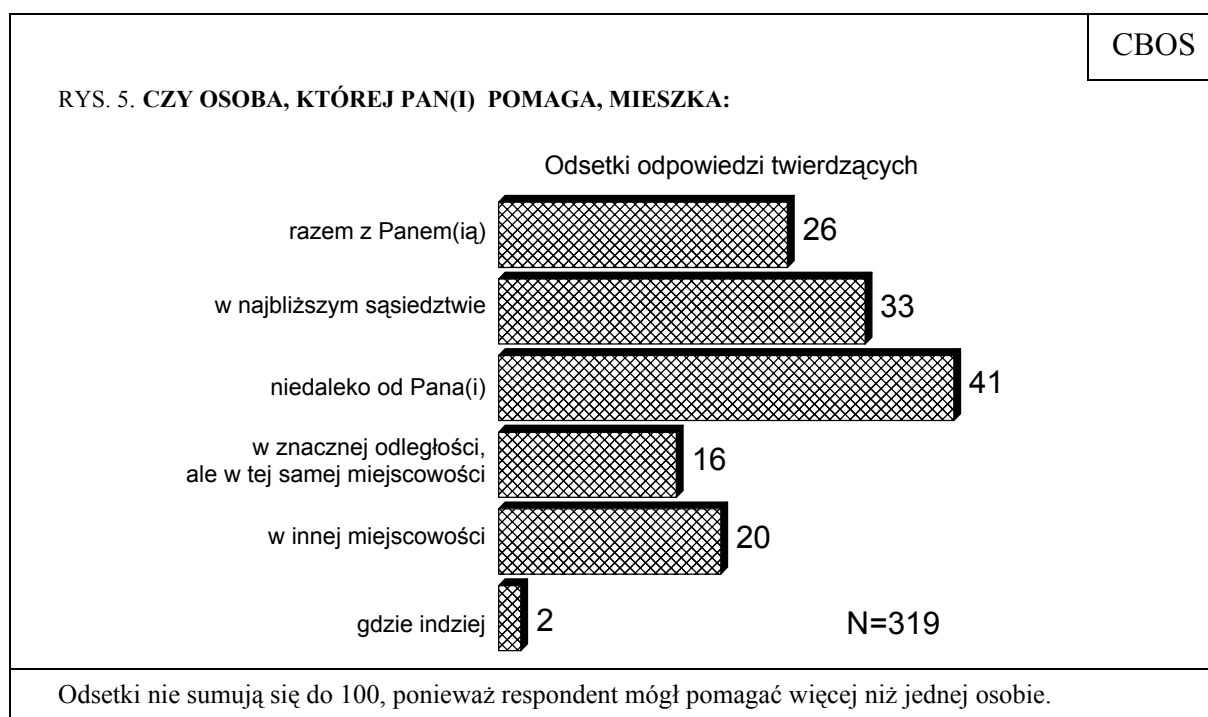
aglomeracji miejskich (38%). Można więc uznać, że o potrzebach ludzi starych pamiętają osoby znajdujące się w najlepszym położeniu społecznym. Ważne jest jednak to, że niewiele mniejszy zakres ma także pomoc niesiona przez rolników (31%), bezrobotnych (32%), ludzi źle sytuowanych (31%) - ich działania są zapewne odpowiedzią na szczególnie trudną sytuację ludzi starych w tych środowiskach, lecz mogą także wynikać z motywacji religijnych. Rolników oraz grupy społecznie upośledzone cechuje na ogół większa religijność, a wyniki naszych badań wskazują, że osoby najczęściej uczestniczące w praktykach religijnych są najbardziej solidarne w niesieniu pomocy seniorom (udziela jej 39%).

Ankietowanych, którzy deklaruwali, że pomagają ludziom dotkniętym uciążliwościami wieku sędziwego, zapytaliśmy o charakter tej pomocy.

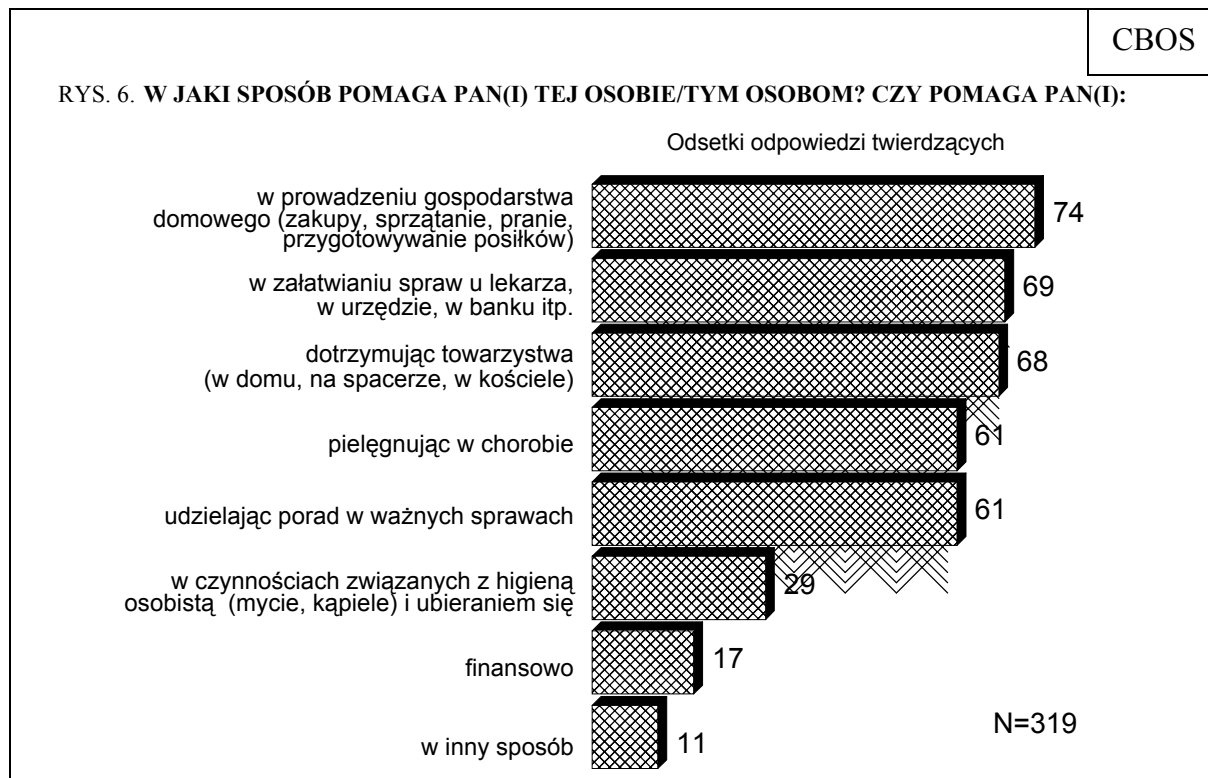
Odpowiedzi świadczą głównie o rodzinnym charakterze naszej solidarności z ludźmi starymi - pomoc bowiem dotyczy przede wszystkim członków najbliższej rodziny (67%). Jednak zwraca uwagę fakt, że na drugim miejscu znalazła się pomoc sąsiedzka, której udziela ponad jedna czwarta pomagających (28%). Niemal równie często wsparcie obejmuje znajomych, znacznie rzadziej zaś przyjaciół (są mniej liczni) i dalszą rodzinę. Symptomatyczne, że zupełnie sporadycznie pomoc ta ma charakter zinstytucjonalizowany - wynika z inspiracji ośrodka pomocy społecznej, organizacji charytatywnej lub parafii.

Mimo że wsparcie udzielane jest głównie najbliższej rodzinie, tylko co czwarty pomagający zamieszkuje wspólnie z osobą, którą wspiera. Najczęściej opiekunowie mieszkają niedaleko podopiecznych lub w ich najbliższym sąsiedztwie, co niewątpliwie ułatwia im niesienie pomocy. Ponad jedna trzecia badanych pomaga jednak osobom, które mieszkają w znacznej odległości lub nawet w innej miejscowości.

Pomoc wiąże się najczęściej z prowadzeniem gospodarstwa domowego oraz załatwianiem różnych ważnych spraw (lekarz, urzędy), równie często polega jednak także na zapewnieniu towarzystwa w różnych okolicznościach. Niewiele rzadziej badani pielęgnują osoby starsze w czasie choroby oraz udzielają im porad w istotnych dla nich sprawach. Znacznie mniej osób pomaga natomiast seniorom w utrzymaniu higieny osobistej. Zwraca uwagę fakt, że zdecydowanie najrzadziej pomoc przybiera charakter finansowego wsparcia.

Poniższe zestawienie spontanicznych wypowiedzi osób pomagających ludziom starym dodatkowo ilustruje, jak bardzo różnorodna jest to pomoc.

CBOS

Inne formy pomocy

N=319

Różne formy pomocy w gospodarstwie domowym - naprawy, remonty, malowanie, rąbanie drewna, przynoszenie węgla, załatwianie opału, zawieszanie firanek, przynoszenie ciężkich zakupów	3%
Pomoc żywnościowa - dostarczanie produktów spożywczych, płodów rolnych, owoców z działki, dożywianie, organizowanie paczek żywnościowych	2%
Dowożenie, podwożenie (np. do lekarza, na cmentarz, do kościoła), przewożenie (czegoś)	1%
Pomoc w pracach polowych, na działce	1%
Inne formy pomocy materialnej - przekazywanie odzieży, pomaganie w szyciu	1%
Pomoc w poruszaniu się - przy chodzeniu, przy wjeżdżaniu wózką inwalidzką	1%
Wsparcie psychiczne, podtrzymywanie na duchu , odwiedziny, rozmowy	1%
Pełna, całodobowa opieka - pomoc w życiu codziennym pod każdym względem, chora żona (Alzheimer)	1%

O obciążeniach związanych z pomocą może świadczyć także liczba podopiecznych przypadających na jednego opiekuna - wynosi ona średnio 2,42 osoby. Okazuje się, że ponad połowa pomagających obejmuje swoim wsparciem jedną osobę, co czwarty niesie jednak pomoc dwóm osobom, co dziewiąty - trzem, a co dziesiąty wspomaga cztery i więcej osób.

		CBOS
Ilu osobom pomaga Pan(i)?		N=319
Jednej osobie		54%
Dwóm osobom		25%
Trzem osobom		11%
Czterem osobom		4%
Pięciu osobom		3%
Więcej niż pięciu osobom		3%
Średnia liczba osób, którym respondent niesie pomoc	2,42	

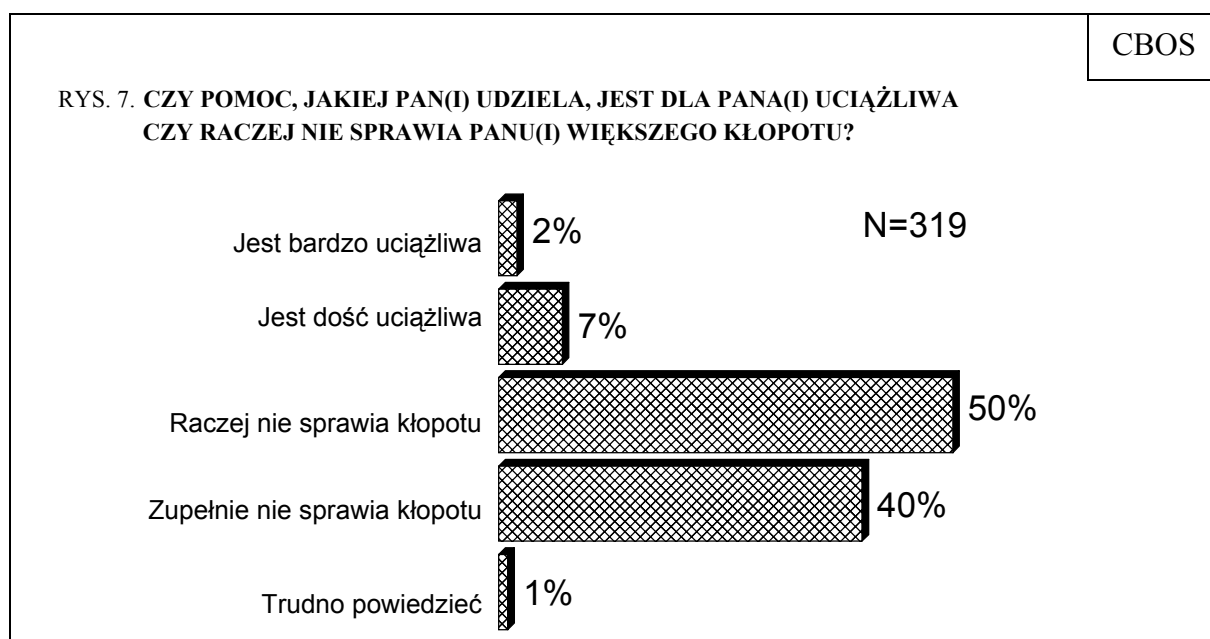
Również obciążenia czasowe nie są małe. Pomoc udzielana osobom starszym, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, zajmuje statystycznemu pomagającemu średnio około jedenastu godzin w tygodniu. W przypadku połowy z nich przybiera ona wymiar do pięciu godzin tygodniowo, niemal co czwarty (23%) przeznaczają jednak na ten cel sześć do dziesięciu godzin w tygodniu, a prawie co ósmy (12%) - jedenaście do dwudziestu godzin. Powyżej dwudziestu godzin tygodniowo poświęca osobom starszym ponad jedna siódma tej grupy (15%).

		CBOS
Czy mógłby/mogłaby Pan(i) w przybliżeniu określić, ile godzin tygodniowo poświęca Pan(i) na tę pomoc?		N=319
Jedną godzinę		7 %
Dwie		14%
Trzy		15%
Cztery do pięciu		14%
Sześć do dziesięciu		23%
Jedenaście do dwudziestu		12%
Dwadzieścia jeden do trzydziestu		8%
Powyżej trzydziestu godzin		7%
Średnia liczba godzin przeznaczanych tygodniowo na pomoc osobom starszym	10,87	

O stopniu ofiarności osób pomagających ludziom starym świadczy fakt, że zdecydowana większość z nich (91%) czyni to nieodpłatnie, niewielu (6%) otrzymuje okazjonalnie zapłatę, a zupełnie sporadycznie (3%) z pomocą wiąże się stałe wynagrodzenie.

		CBOS
Czy jest to pomoc:		N=319
- nieodpłatna		91%
- różnie bywa		6%
- za którą otrzymuje Pan(i) stałe wynagrodzenie		3%

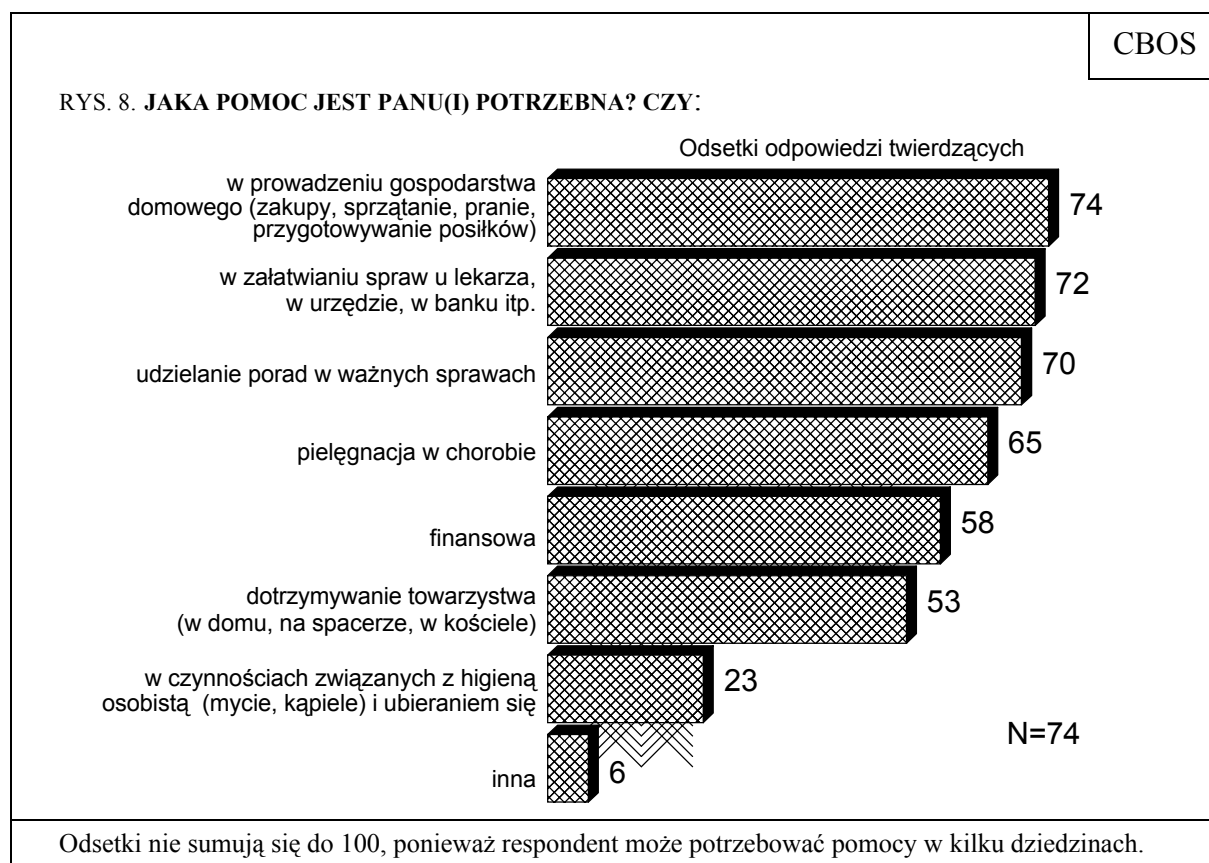
Mimo przedstawionych obciążeń, w opisywanej grupie zdecydowanie przeważa poczucie, że niesienie pomocy seniorom będącym w potrzebie nie jest specjalnie kłopotliwe. Co jedenasty pomagający przyznaje jednak, że pomoc ta jest dla niego mniej lub bardziej (częściej jednak mniej niż bardziej) uciążliwa.

Jak opisują swoją sytuację osoby dotknięte uciążliwościami wieku sędziwego?

Wypowiedzi osób starszych, które przyznają się do przeżywania różnorodnych trudności ograniczających ich samodzielność, ukazują sytuację psychospołeczną tej grupy. Należy jednak podkreślić, że są to opinie niewielkiej liczby respondentów, stanowiącej 7% ogółu badanych (74 osoby).

Osoby te w zasadzie potrzebują pomocy we wszystkich uwzględnionych przez nas dziedzinach, choć różne jest nasilenie poszczególnych potrzeb. Najczęściej wymieniana jest potrzeba wsparcia w prowadzeniu gospodarstwa domowego i w załatwianiu różnych spraw (np. lekarz, urzędy), niemal równie często pojawia się jednak pragnienie zapewnienia sobie czyjejs porady w ważnych sprawach życiowych, co może świadczyć o szczególnej bezradności tych osób. Większość potrzebuje także oparcia w czasie choroby. Trzeba podkreślić, że ponad połowa tej grupy wskazuje także na potrzeby finansowe. Niewiele mniej pragnie dotrzymania towarzystwa w domu, na spacerze czy w kościele. Stosunkowo najrzadziej osoby te przyznają się do tego, że potrzebują pomocy w utrzymaniu higieny osobistej.

Nasuwa się pytanie, czy w gronie potrzebujących seniorów są osoby całkowicie pozostawione na łasce losu, które nie mogą liczyć na niczyją pomoc. Okazuje się, że co dwudziesty badany z tej grupy (5%) znajduje się w tak skrajnie trudnej sytuacji.

Pozostałym, którzy mają zapewnione jakieś wsparcie, najczęściej pomagają dzieci i wnuki oraz współmałżonkowie, słowem - najbliższa rodzina. Drugie miejsce zajmuje pomoc sąsiadów, a trzecie - znajomych lub przyjaciół. Rodzeństwo i dalsza rodzina rzadziej stanowią podporę ludzi starych. Zwraca uwagę niewielki udział w opiece nad ludźmi starymi przedstawiciele instytucji zajmujących się tego typu działalnością zawodowo lub charytatywnie. Potwierdzeniem wiarygodności tego opisu jest jego całkowita zgodność z wypowiedziami osób pomagających.

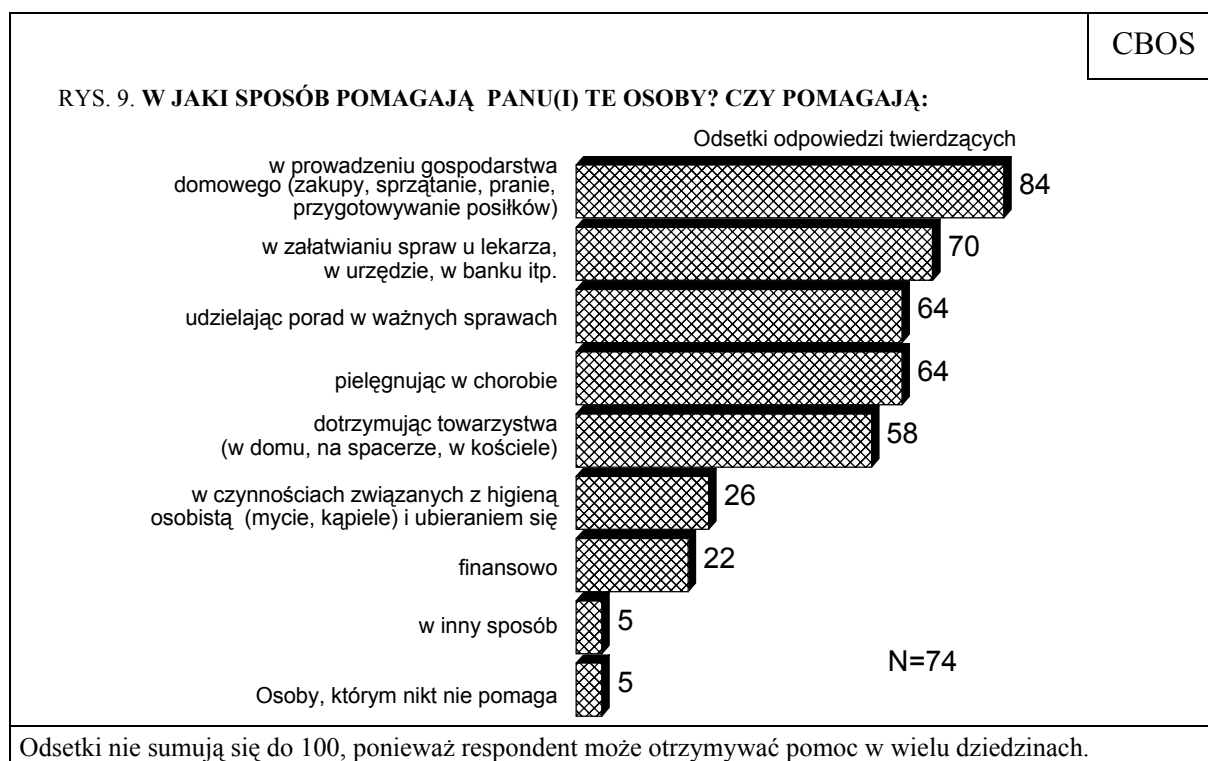
		CBOS
Kto na ogół pomaga Panu(i)?		(N=74)
Nikt, jestem pozostawiony(a) na łasce losu		5%
Kto na ogół pomaga Panu(i)?		(N=70)
Dzieci		78%
Wnuki		47%
Sąsiedzi		39%
Współmałżonka(ek)		34%
Ktoś z grona znajomych		22%
Ktoś z grona przyjaciół		17%
Dalsza rodzina		15%
Rodzeństwo		10%
Pielęgniarka środowiskowa		10%
Opiekunka z ośrodka pomocy społecznej		5%
Ktoś z parafii lub organizacji charytatywnej		5%
Ktoś inny		6%

Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ respondentowi może pomagać kilka osób.

Zdecydowana większość osób dotkniętych uciążliwościami wieku sędziwego zamieszkuje z kimś z rodziny, co czwarta osoba mieszka jednak sama. Warto tu nadmienić, że samotnie mieszkają wszystkie osoby, które przyznają się do tego, iż są pozostawione na łasce losu (nikt im nie pomaga).

		CBOS
Z kim Pan(i) obecnie mieszka?		N=74
Wspólnie z kimś z rodziny, np. ze współmałżonkiem(a), dziećmi, wnukami, rodzeństwem, innymi krewnymi	72%	
Sam(a)	24%	
Z ludźmi bliskimi spoza rodziny	0%	
Z ludźmi obcymi	0%	
Inne	4%	

Osoby dotknięte uciążliwościami wieku sędziwego uzyskują wszechstronną pomoc - przede wszystkim w prowadzeniu gospodarstwa domowego, a także w załatwianiu różnych spraw. Większość z nich ma zapewnione również porady w ważnych sprawach życiowych oraz oparcie w chorobie, a ponad połowa może liczyć na towarzystwo w różnych okolicznościach. Pomoc w pozostałych dziedzinach ma znacznie skromniejszy wymiar - w czynnościach związanych z higieną osobistą wspomagany jest co czwarty przedstawiciel tej grupy, natomiast pomoc finansową uzyskuje nieco ponad jedna piąta z nich.

Z porównania uzyskiwanej pomocy z zapotrzebowaniem na nią wynika, że pomoc, którą otrzymują osoby dotknięte niedogodnościami wieku sędziwego, zaspokaja niemal wszystkie deklarowane potrzeby. Niezaspokojone pozostają jednak potrzeby finansowe - deklaracje badanych świadczą o tym, że pomoc w formie pieniężnej otrzymuje niewiele ponad jedna piąta z nich (22%), natomiast ponad połowa (58%) zgłasza jej potrzebę. Niewielkie braki odnotowujemy także w zakresie poradnictwa - na poradę w ważnych życiowych sprawach może liczyć dwie trzecie potrzebujących (64%), natomiast chętnych jest nieco więcej (70%). Niezaspokojenie w dziedzinie materialnej jest szczególnie dotkliwym ograniczeniem samodzielności ludzi starych, a dodatkowo pogłębia je niedostatek oparcia przy podejmowaniu ważnych decyzji.

Odwrotną sytuację, tzn. nadmiar pomocy, odnotowujemy w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego (pomoc uzyskuje 84%, jej potrzebę zaś zgłasza 74%) i w mniejszym stopniu - w dotrzymywaniu towarzystwa (odpowiednio 58% i 53%). Przykłady te mogą świadczyć o pewnej nadopiekuńczości ze strony osób pomagających.

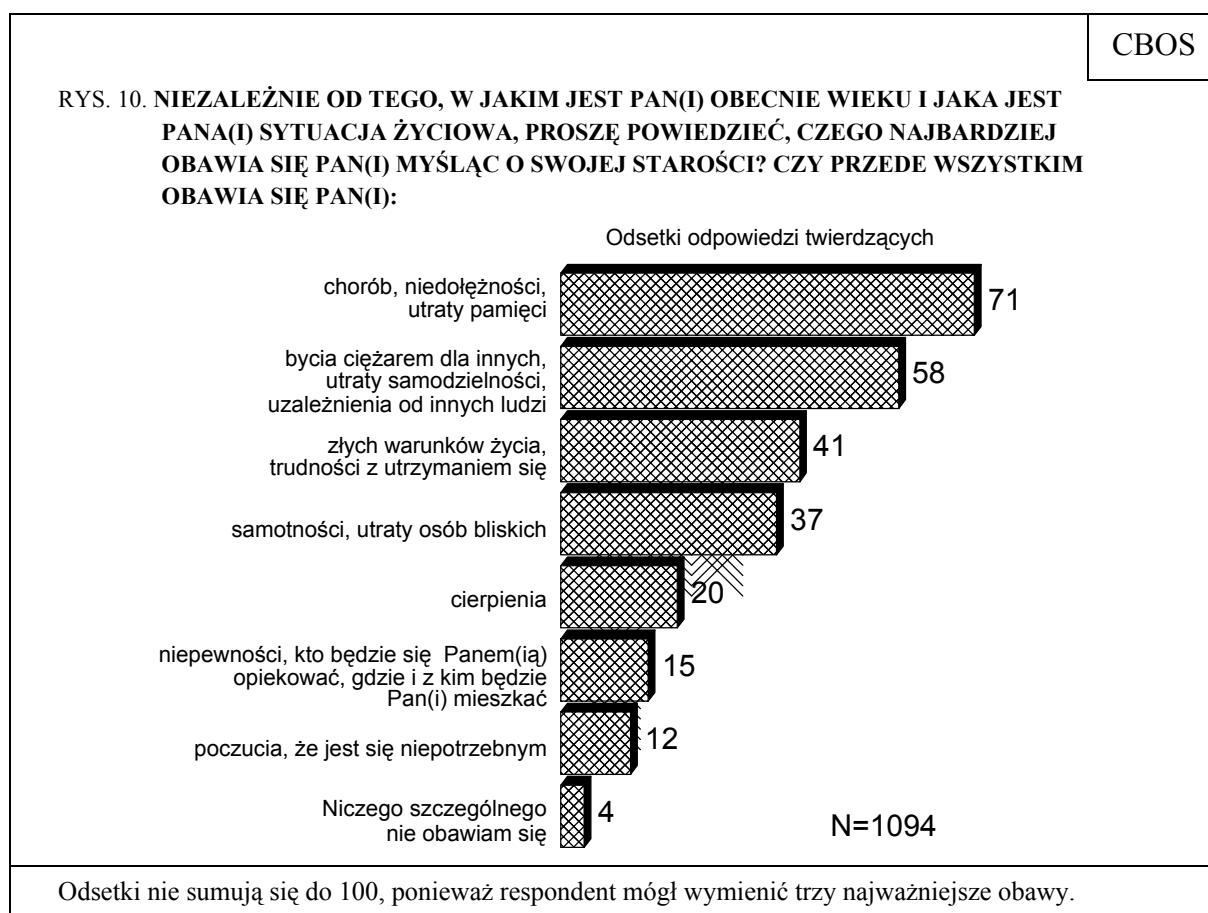
Tabela 1

Formy pomocy	W jaki sposób pomagają Panu(i) te osoby? (N=74)	Jaka pomoc jest Panu(i) potrzebna? (N=74)
	w procentach	
W prowadzeniu gospodarstwa domowego (zakupy, sprzątanie, pranie, przygotowywanie posiłków)	84	74
W załatwianiu spraw u lekarza, w urzędzie, w banku itp.	70	72
Udzielanie porad w ważnych sprawach	64	70
Pielęgnowanie w chorobie	64	65
Dotrzymywanie towarzystwa (w domu, na spacerze, w kościele)	58	53
W czynnościach związanych z higieną osobistą (mycie, kąpiele) i ubieraniem się	26	23
Finansowo/a	22	58
Inny sposób	5	6
Osoby, którym nikt nie pomaga	-	5
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ respondent mógł wymieniać pomoc w wielu dziedzinach.		

Należy pamiętać, że zarówno nadopiekuńczość, jak i niezaspokojenie potrzeb są niekorzystne dla ludzi w podeszłym wieku, ograniczają bowiem ich niezależność i samodzielność³.

NASZA STAROŚĆ

Myślenie o własnej starości⁴ ma silny ładunek lękowy - respondenci zapytani o konkretne obawy w związku ze starością powszechnie przyznają się do jakichś niepokojów; jedynie 4% z nich odpowiada, że nie boi się niczego szczególnego.

³ Zob. W. Pędlich, *op. cit.*

⁴ Zob. komunikat CBOS „Polacy o starości”, styczeń ‘99, w opracowaniu Krzysztofa Pankowskiego.

Ankietowani w większości przyznają się do lęku przed chorobami i niedołążnością. Ponad połowa obawia się jednak przede wszystkim utraty samodzielności, uzależnienia od innych ludzi, bycia ciężarem dla nich. Podkreślenia wymaga fakt, że dla dwóch piątych respondentów najbardziej dojmujący jest lęk przed zagrożeniami bytu materialnego, tzn. przed trudnościami z utrzymaniem się, złymi warunkami życia. Niemal równie często niepokój badanych budzi wizja samotnego życia, utraty rodziny. Rzadziej pojawia się lęk egzystencjalny przed cierpieniem czy poczuciem, że jest się nikomu niepotrzebnym. Stosunkowo niewielu badanych odczuwa natomiast niepokój w związku z niepewnością, kto będzie się nimi na stare lata opiekował oraz gdzie i z kim będą mieszkać. Z odpowiedzi na kolejne pytanie wynika, że sfera ta nie stanowi wielkiej niewiadomej dla ankietowanych, na ogół wiedzą oni bowiem, jak chcieliby zorganizować swoje życie, gdy nadejdzie starość - jedynie 6% nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie.

	CBOS
Jak chciał(a)by Pan(i) zorganizować swoje życie na stare lata, kiedy będzie Pan(i) potrzebował(a) pomocy? Czy przede wszystkim chciał(a)by Pan(i):	(N=1094)
- mieszkać we własnym mieszkaniu korzystając z doraźnej pomocy osób bliskich: rodziny, przyjaciół, sąsiadów	57%
- dzielić mieszkanie z dziećmi, wnukami lub dalszą rodziną	20%
- mieszkać we własnym mieszkaniu mając zapewnioną opłaconą przez siebie stałą pomoc osób zajmujących się opieką nad ludźmi starymi	8%
- mieszkać we własnym mieszkaniu mając zapewnioną bezpłatną stałą pomoc, np. opieki społecznej, Czerwonego Krzyża, Caritas lub innych wolontariuszy	3%
- zamieszkać w prywatnym domu spokojnej starości	2%
- zamieszkać wspólnie z innymi starszymi ludźmi w celu wzajemnego wspomagania się	1%
- zamieszkać w państwowym domu spokojnej starości	1%
- wynajmując komuś obcemu pokój lub część mieszkania w zamian za opiekę	0,3%
- inne rozwiązanie	0,2%
Nie wiem, nie zastanawiałe(a) m się nad tym	6%

Ponad połowa ankietowanych chciałaby na starość móc mieszkać we własnym mieszkaniu i korzystać z doraźnej pomocy osób bliskich z kręgu rodziny, przyjaciół i sąsiadów. Za wyborem tym kryje się z jednej strony potrzeba niezależności, samodzielności, z drugiej zaś oczekiwanie, że w razie potrzeby osoby bliskie, w tym również rodzina, udzieli oparcia. O całkowitym związaniu swojego losu z rodziną myśli co piąty respondent, deklarując chęć wspólnego zamieszkania z dziećmi, wnukami lub dalszą rodziną.

Niezależność od bliskich wybiera co szósty ankietowany - najczęściej pragnąc pozostać we własnym mieszkaniu mając zapewnioną profesjonalną, opłaconą przez siebie opiekę, rzadziej zaś bezpłatną pomoc instytucji powołanej do tego typu działalności. Sporadycznie wybierają badani dom spokojnej starości - zarówno prywatny, jak i państwowy. W zasadzie nie interesuje ich możliwość zamieszkania wspólnie z innymi ludźmi starymi w celu wzajemnego wspierania się. Praktycznie w ogóle nie biorą też pod uwagę wynajmowania komuś obcemu pokoju lub części mieszkania w zamian za opiekę.

We wszystkich grupach społecznych ankietowani najczęściej wyrażają chęć mieszkania na starość we własnym mieszkaniu z zapewnioną doraźną pomocą osób bliskich. Wyraźnie rzadziej wybierają badani opcję rodziny wielopokoleniowej, z tym że w kilku grupach społecznych równie atrakcyjna wydaje się im możliwość zamieszkania we własnym mieszkaniu z zagwarantowaniem sobie płatnej, profesjonalnej pomocy. Pełna niezależność od osób bliskich uzyskuje wysoką rangę wśród osób znajdujących się w najlepszym położeniu społecznym - pracujących na własny rachunek poza rolnictwem, w gronie kadry kierowniczej i inteligencji, ludzi najlepiej sytuowanych, mieszkających w środowisku wielkomiejskim i w ogóle nieuczestniczących w praktykach religijnych.

Starość w rodzinie wielopokoleniowej częściej niż inni wybierają ludzie praktykujący, o prawicowych poglądach politycznych. Wyboru takiego dokonują przede wszystkim mieszkańcy wsi i małych miast, rolnicy oraz - co zaskakujące - młodzież w wieku od 18 do 24 lat, również uczniowie i studenci. Wraz z wiekiem maleje jednak chęć tak ścisłego łączenia swojego losu z rodziną. Może to wynikać z doświadczeń, które wskazują na to, iż rodziny opiekujące się swoimi seniorami często nie mają zapewnionego skutecznego oparcia

w systemie pomocy społecznej - stosownie do potrzeb wzrastających wraz z upływem lat lub pogarszaniem się stanu zdrowia osób sędziwych⁵.

OCENA POSTAW SPOŁECZEŃSTWA WOBEC OSÓB W STARSZYM WIEKU

Z obserwacji respondentów wynika, że w Polsce ludzie starzy traktowani są bardzo różnie - od środowiska i sytuacji społecznej zależy, w jakim stopniu stosunek do nich nacechowany jest życzliwością, w jakim zaś - obojętnością lub wręcz niechęcią.

Według ankietowanych, najbardziej życzliwe wobec seniorów są trzy kręgi społeczne: rodzina, sąsiedzi i - nieco rzadziej - wspólnota parafialna (z określeniem jej stosunku co siódmy badany ma jednak trudności). Mimo że większość badanych dostrzega w tych środowiskach pozytywne postawy wobec osób starszych, mniej więcej jedna czwarta wskazuje na przejawy dystansu - głównie obojętności i (sporadycznie) niechęci. Gorsze natomiast są opinie ankietowanych o atmosferze, jaka otacza byłych pracowników - seniorów w ich miejscach pracy (mniej więcej tyle samo osób dostrzega życzliwość, co dystans, a jedna czwarta nie potrafi ocenić tej kwestii).

Wyraźnie mniej życzliwie - zdaniem respondentów - odnosimy się do ludzi starych w sklepach oraz placówkach służby zdrowia. Ponad połowa ankietowanych dostrzega w tych miejscach postawy nacechowane obojętnością lub nawet niechęcią do ludzi w podeszłym wieku (z tym że stosunek niechętny częściej można zauważyć w instytucjach służby zdrowia niż w placówkach handlowych).

Znaczną przewagę postaw negatywnych - charakteryzujących się przede wszystkim brakiem zainteresowania, ale i widoczną niechęcią do osób starszych - dostrzegają respondenci w urzędach, a przede wszystkim w środkach komunikacji oraz na ulicy. Należy podkreślić, że dystans - zdaniem badanych - dominuje także w postawach młodzieży: ponad połowa z nich (52%) dostrzega obojętność, a ponad jedna szóstka (17%) - niechęć; tylko co czwarty pytany (25%) uważa, że młodzi ludzie odnoszą się z życzliwością do osób starszych.

---

⁵ Zob. W. Pędlich, *op. cit.*

Tabela 2

Ludzie bardzo różnie traktują osoby starsze, w podeszłym wieku. Jak Pan(i) sądzi na podstawie swoich obserwacji, czy osoby starsze na ogół spotykają się:				
	z życzliwością	z obojętnością, brakiem zainteresowania	z niechęcią	Trudno powiedzieć
w procentach				
- w swojej rodzinie	69	21	5	5
- wśród sąsiadów	64	25	4	7
- w swojej parafii	58	24	3	14
- w sklepach	44	44	6	6
- w placówkach służby zdrowia	39	41	11	9
- w byłym miejscu pracy	36	31	7	26
- w urzędach	27	45	14	14
- ze strony ludzi młodych	25	52	17	6
- w środkach komunikacji	22	51	15	12
- na ulicy	21	59	11	9

O ile badani nie mogą być w pełni kompetentni w ocenie postaw cechujących różne środowiska i sytuacje, o tyle miarodajne powinny być ich obserwacje poczynione we własnym otoczeniu. Okazuje się, że ocena postaw własnego środowiska wypada wyjątkowo pozytywnie. W opinii ankietowanych, ludzie z ich otoczenia darzą seniorów życzliwością równie często jak ich własna rodzina. Konieczne jest jednak w tym miejscu zastrzeżenie, że w swoich odpowiedziach respondenci najczęściej podkreślają (51%), że stosunek otoczenia jest „raczej życzliwy”. Należy też pamiętać, że co piąty badany jest zdania, iż w jego środowisku ludzie starzy spotykają się z brakiem zainteresowania, obojętnością, a co dwudziesty odnotowuje wręcz niechęć swojego środowiska do osób w podeszłym wieku. Tak więc jedna czwarta dorosłych Polaków dostrzega negatywne postawy wobec ludzi starych nawet w swoim najbliższym otoczeniu.

Tabela 3

Czy mógłby (mogłaby) Pan(i) powiedzieć, jak w Pana(i) otoczeniu ludzie na ogół odnoszą się do osób starszych?		
Zdecydowanie życzliwie	22%	73%
Raczej życzliwie	51%	
Obojętnie, bez zainteresowania	20%	20%
Raczej niechętnie	4%	5%
Zdecydowanie niechętnie	1%	
Trudno powiedzieć	2%	2%

Opinia o życzliwości własnego otoczenia wobec ludzi starych dominuje we wszystkich grupach społeczno-demograficznych (p. aneks). Poziom wykształcenia badanych różnicuje jednak jej nasilenie - życzliwość najczęściej dostrzegają w swoim środowisku osoby z wykształceniem wyższym (89%), rzadziej badani mający wykształcenie średnie i zawodowe (nieco ponad 70%), najgorzej zaś oceniają pod tym względem swoje otoczenie ludzie najmniej wykształceni (65% wskazuje na życzliwość, 32% na dystans wobec seniorów). Wyjątkowo krytyczna jest także ocena, jaką swojemu otoczeniu wystawiają ankietowani, którzy w ogóle nie biorą udziału w praktykach religijnych (odpowiednio 59% i 40%). Krytycyzm osób niepraktykujących potwierdza się także w opiniach dotyczących postaw, jakie wobec seniorów mają poszczególne, uwzględnione przez nas, środowiska. Wraz z poziomem religijności badanych rośnie odsetek osób przekonanych o życzliwym stosunku do ludzi starych w kręgach sąsiedzkim i parafialnym, w placówkach służby zdrowia i handlu, w urzędach, a także wśród ludzi młodych, w środkach komunikacji i na ulicy. Widać więc, że religijność badanych na ogół sprzyja bardziej życzliwemu postrzeganiu naszego stosunku do ludzi starych.

Można przypuszczać, że stosunek młodzieży do seniorów nie jest aż tak negatywny, jak wynika z opinii ogółu badanych. Wskazuje na to fakt, że ankietowani, którzy sami są w podeszłym wieku (65 lat i więcej), znacznie częściej niż inni (41% wobec 20%-24%) zauważają w postawach młodzieży życzliwość wobec ludzi starych i rzadziej dopatrują się obojętności w jej zachowaniu (34% wobec 52%-59%). Z drugiej strony jednak widać, że niemal co piąta osoba w podeszłym wieku (19%) dostrzega u młodzieży niechęć do seniorów. Zwraca też uwagę samokrytycyzm najmłodszych respondentów, szczególnie uczniów i studentów, spośród których większość (60%) dostrzega obojętność ludzi młodych, a jedna czwarta (26%) niechęć i tylko nieco więcej niż jedna ósma (13%) odnotowuje w postawach młodzieży życzliwość do osób starszych.

Powyższy opis ukazuje, jak różna bywa atmosfera otaczająca ludzi starych, postawy zależą bowiem od środowiska i sytuacji społecznej. Opinii na ten temat nie można więc generalizować.

Złożony jest obraz naszych postaw wobec ludzi starych. Istnieją w społeczeństwie enklawy życzliwości, jak krąg rodzinny, sąsiedzki i - w mniejszym stopniu - parafialny, trzeba jednak podkreślić, że i w tych środowiskach ponad jedna czwarta badanych dostrzega dystans wobec seniorów. Gorzej, ale też niejednoznacznie, oceniana jest atmosfera wokół ludzi starych w ich byłym miejscu pracy. Wyraźnie najmniej życzliwości dostrzegają badani w miejscach publicznych, spośród których stosunkowo dobrą opinią wyróżniają się sklepy, gorzej zaś wypadają placówki służby zdrowia oraz urzędy, a zdecydowanie najmniej korzystne są opinie o atmosferze panującej w środkach komunikacji i na ulicach. Niepokojące jest to, że równie źle oceniają badani postawy ludzi młodych - ich zdaniem są one silnie nacechowane dystansem, w tym również niechęcią do osób starych. Młodzież, szczególnie ucząca się, samokrytycznie to potwierdza. Trzeba jednak podkreślić, że bardziej wyrozumiale oceniają młodzież sami ludzie starzy. Uwagę zwraca także fakt, że postawy swojego najbliższego otoczenia opisują ankietowani równie korzystnie jak postawy rodzin seniorów, co może świadczyć o tendencji do idealizowania swojego środowiska.

Odwołując się do osobistych doświadczeń respondentów z własną starością i ludźmi nią dotkniętymi dowiadujemy się, że prawie co drugi dorosły Polak zna osobiście kogoś, kto z racji starszego wieku ma trudności z wykonywaniem samodzielnie niektórych codziennych czynności, natomiast co czternasty przyznaje, że sam ma obecnie tego typu problemy. Zakres społecznej solidarności z osobami dotkniętymi uciążliwościami wieku sędziwego ilustruje fakt, że pomoc niesie im ponad jedna czwarta ankietowanych (29%). Co dwudziesta osoba potrzebująca wsparcia nie może jednak liczyć na nikogo.

Wypowiedzi osób starych korzystających z opieki oraz deklaracje osób pomagających zgodnie ukazują, że u schyłku życia, kiedy stajemy się bezradni i zależni od innych ludzi, możemy przede wszystkim liczyć na pomoc najbliższej rodziny. Ważne jest jednak to, że

w Polsce - poza solidarnością rodzinną - istnieje także wyraźnie zaznaczająca się solidarność sąsiedzka. W tym trudnym okresie życia mniejsze oparcie stwarzają nam znajomi i przyjaciele, zdecydowanie najmniejszy zakres ma natomiast pomoc instytucji powołanych do jej niesienia.

Z porównania skali uzyskiwanej pomocy z potrzebami osób będących w wieku sędziwym wynika, że pomoc ta zaspokaja znaczny zakres potrzeb. W istotnym stopniu niezaspokojone pozostają jednak potrzeby finansowe ludzi starych, zaznacza się także niedostatek oparcia społecznego w zakresie poradnictwa dla seniorów.

Odwrotną sytuację, tzn. nadmiar pomocy, odnotowujemy w dziedzinie prowadzenia gospodarstwa domowego i - w mniejszym stopniu - dotrzymywania towarzystwa. W obu przypadkach można mówić o zaznaczającej się nadopiekuńczości ze strony osób pomagających. Należy pamiętać, że zarówno nadopiekuńczość, jak i niezaspokojenie potrzeb są niekorzystne dla ludzi w podeszłym wieku, ograniczają bowiem ich niezależność i samodzielność.

O tym, że niezależność i samodzielność stanowią istotną wartość, przekonują nas wypowiedzi ogółu badanych na temat własnej starości. Wynika z nich, że jedynie co piąty ankietowany chciałby na starość mieszkać wspólnie z rodziną, ponad połowa natomiast wolałaby mieszkać we własnym mieszkaniu i tylko doraźnie korzystać z pomocy osób bliskich, w tym również rodziny. Jedna szóstka respondentów wybiera zaś takie rozwiązania, z których żadne w zasadzie nie wymaga pomocy ze strony bliskich. Warto przy tym podkreślić, że uznaniem społecznym cieszą się wyłącznie te rozwiązania, które stwarzają osobom w podeszłym wieku możliwość pozostania na starość w swoim naturalnym środowisku życiowym.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Ludzie bardzo różnie traktują osoby starsze, w podeszłym wieku. Jak Pan(i) sądzi na podstawie swoich obserwacji, czy osoby starsze na ogół spotykają się z życzliwością:
 1 - w swojej rodzinie; 2 - w swojej parafii; 3 - wśród sąsiadów; 4 - ze strony ludzi młodych;
 5 - w środkach komunikacji; 6 - w placówkach służby zdrowia; 7 - w sklepach; 8 - w urzędach;
 9 - na ulicy; 10 - w byłym miejscu pracy

	(%)										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Liczba osób
Ogółem	69	58	64	25	22	39	44	27	21	36	1094
Płeć											
Mężczyźni	71	56	63	24	22	36	42	25	19	37	519
Kobiety	67	61	65	27	22	41	46	28	23	35	575
Wiek											
18-24 lat	74	69	62	22	30	47	49	37	19	42	156
25-34	72	56	64	20	21	34	39	18	22	37	193
35-44	66	56	61	20	16	33	34	23	19	32	204
45-54	70	53	66	24	17	33	42	25	20	33	228
55-64	71	54	69	24	18	38	45	30	18	43	119
65 lat i więcej	64	64	65	41	30	51	57	31	28	35	193
Miejsce zamieszkania											
Wies	69	63	68	29	22	44	47	31	23	31	402
Miasto do 20 tys.	63	56	62	24	30	42	47	26	24	33	117
20-100 tys.	70	62	65	24	23	35	40	27	20	40	227
101-500 tys.	71	51	61	21	18	36	41	25	21	39	212
501 tys.i więcej mieszk.	70	53	60	24	19	32	43	17	14	42	136
Wykształcenie											
Podstawowe	68	63	65	27	23	45	52	33	26	32	309
Zasadnicze zawodowe	66	54	62	26	20	38	40	26	20	31	326
Średnie	70	56	64	24	22	36	41	25	18	39	371
Wyższe	84	67	75	24	26	31	42	16	25	58	87
Grupa społ.-zaw. pracujący											
Kadra kier., inteligencja	80	60	68	18	24	24	38	15	27	47	57
Prac.umysł.niż.szczebla	70	60	64	19	21	31	31	18	16	48	101
Pracownicy fiz.- umysł.	78	57	59	29	23	39	44	27	20	43	79
Robotnicy wykwalifikowani	69	47	72	29	20	30	43	22	24	36	112
Robotnicy niewykwalifik.	73	85	76	36	40	48	52	40	27	37	37
Rolnicy	59	60	65	28	14	33	40	30	28	33	64
Pracujący na własny rach.	68	52	58	19	18	44	41	19	20	40	51
Bierni zawodowo											
Renciści	54	51	56	28	22	41	48	34	23	27	120
Emeryci	71	61	69	34	25	48	52	29	24	38	228
Uczniowie i studenci	82	70	65	13	26	43	56	37	8	32	65
Bezrobotni	75	57	63	17	22	34	37	25	18	31	117
Gospodynie domowe i inni	60	57	53	19	11	39	36	22	17	26	62
Pracuje w:											
inst. państw., publicznej	71	55	67	21	22	30	40	19	20	43	183
społce właścicieli											
prywatnych i państwa	76	63	69	29	25	41	43	31	19	40	98
sekt. pryw. poza rolnict.	72	56	63	24	23	38	41	23	23	40	192
prywatnym gosp. rolnym	65	63	69	30	13	34	37	31	28	32	72
Dochody na jedną osobę											
Do 275 zł	67	63	58	20	22	38	42	28	18	27	175
276-399	64	56	60	27	22	37	43	30	22	33	119
400-549	66	55	70	23	20	39	41	25	21	37	241
550-799	70	63	69	30	28	46	51	37	26	41	155
Powyżej 799 zł	71	57	63	25	24	36	46	21	20	46	174
Ocena własnych war. mater.											
Złe	64	57	60	25	19	38	41	25	19	30	396
Średnie	70	55	66	27	21	38	42	26	21	38	469
Dobre	77	67	68	24	28	41	52	30	26	42	229
Udział w prakt. religijnych											
Kilka razy w tygodniu	70	67	74	31	32	62	57	40	31	51	66
Raz w tygodniu	71	64	68	28	25	41	48	31	22	36	562
1-2 razy w miesiącu	69	58	61	18	19	31	38	20	21	26	181
Kilka razy w roku	71	50	62	25	15	38	38	19	18	45	197
W ogóle nie uczestniczy	55	37	44	18	16	26	33	18	15	26	89
Poglądy polityczne											
Lewica	76	59	72	23	21	36	47	26	22	41	294
Centrum	69	58	68	30	25	37	46	30	24	37	259
Prawica	73	64	64	25	19	41	45	28	21	39	248
Trudno powiedzieć	60	53	53	23	23	41	38	23	19	28	292

Tabela 2. Czy mógł(a)by Pan(i) powiedzieć, jak w Pana(i) otoczeniu ludzie na ogół odnoszą się do osób starszych?

(%)

	Życzliwie	Obojętnie	Niechętnie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	72	20	5	2	1094
Płeć					
Mężczyźni	71	22	5	3	519
Kobiety	73	19	6	1	575
Wiek					
18-24 lat	75	20	3	2	156
25-34	76	21	3	0	193
35-44	76	16	5	2	204
45-54	70	22	6	2	228
55-64	69	18	9	3	119
65 lat i więcej	67	24	6	4	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	71	19	8	2	402
Miasto do 20 tys.	78	18	2	2	117
20-100 tys.	72	20	5	3	227
101-500 tys.	73	23	3	1	212
501 tys.i więcej mieszk.	71	22	5	1	136
Wykształcenie					
Podstawowe	65	24	8	3	309
Zasadnicze zawodowe	72	22	5	2	326
Średnie	75	18	4	2	371
Wysze	89	8	1	1	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier.,inteligencja	89	9	2	0	57
Prac.umysł.niż.szczebła	82	16	2	0	101
Pracownicy fiz.-umysł.	78	20	1	1	79
Robotnicy wykwalifikowani	68	25	2	5	112
Robotnicy niewykwalifik.	83	10	7	0	37
Rolnicy	73	17	9	2	64
Pracujący na własny rach.	78	15	4	3	51
Bierni zawodowo					
Renciści	60	26	9	5	120
Emeryci	74	18	7	2	228
Uczniowie i studenci	76	21	3	0	65
Bezrobotni	66	28	4	3	117
Gospodynie domowe i inni	57	29	14	0	62
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	79	18	2	1	183
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	76	18	1	4	98
sekt. pryw. poza rolnict.	77	17	4	2	192
prywatnym gosp. rolnym	74	15	7	3	72
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	69	24	6	1	175
276-399	70	21	7	1	119
400-549	77	16	5	2	241
550-799	64	27	6	3	155
Powyżej 799 zł	76	18	5	1	174
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	66	24	8	2	396
Średnie	75	18	4	3	469
Dobre	79	18	2	1	229
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	77	10	8	4	66
Raz w tygodniu	73	20	5	2	562
1-2 razy w miesiącu	74	18	6	2	181
Kilka razy w roku	72	21	5	3	197
W ogóle nie uczestniczy	59	33	7	1	89
Poglądy polityczne					
Lewica	77	17	5	1	294
Centrum	74	20	4	3	259
Prawica	74	20	6	0	248
Trudno powiedzieć	65	24	6	4	292

Tabela 3. Wiele osób po osiągnięciu pewnego wieku ma trudności z wykonywaniem samodzielnie niektórych codziennych czynności, takich na przykład jak: załatwianie spraw w urzędach, robienie zakupów, sprzątanie, przygotowywanie posiłków, ubieranie się, higiena osobista. Czy zna Pan(i) osobiście kogoś starszego, kto ma takie problemy, lub może sam(a) Pan(i) jest w takiej sytuacji?
Znam osobiście kogoś w starszym wieku, kto ma takie problemy

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	45	55	1079
Płeć			
Mężczyźni	43	57	512
Kobiety	46	54	567
Wiek			
18-24 lat	39	61	156
25-34	44	56	187
35-44	44	56	200
45-54	46	54	223
55-64	43	57	119
65 lat i więcej	50	50	193
Miejsce zamieszkania			
Wies	41	59	395
Miasto do 20 tys.	51	49	114
20-100 tys.	47	53	223
101-500 tys.	42	58	210
501 tys.i więcej mieszk.	50	50	136
Wykształcenie			
Podstawowe	46	54	305
Zasadnicze zawodowe	38	62	321
Średnie	49	51	368
Wyższe	43	57	86
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	50	50	56
Prac.umysł.niż.szczebla	45	55	100
Pracownicy fiz.- umysł.	46	54	79
Robotnicy wykwalifikowani	44	56	106
Robotnicy niewykwalifik.	25	75	37
Rolnicy	46	54	62
Pracujący na własny rach.	45	55	51
Bierni zawodowo			
Renciści	47	53	120
Emeryci	48	52	228
Uczniowie i studenci	39	61	65
Bezrobotni	44	56	115
Gospodynie domowe i inni	41	59	60
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	49	51	179
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	43	57	96
sekt. pryw. poza rolnict.	43	57	189
prywatnym gosp. rolnym	41	59	69
Dochody na jedną osobę			
Do 275 zł	48	52	171
276-399	41	59	118
400-549	46	54	236
550-799	47	53	155
Powyżej 799 zł	49	51	171
Ocena własnych war. mater.			
Złe	48	52	389
Średnie	40	60	464
Dobre	48	52	226
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	49	51	62
Raz w tygodniu	45	55	552
1-2 razy w miesiącu	35	65	178
Kilka razy w roku	48	52	197
W ogóle nie uczestniczy	53	47	89
Poglądy polityczne			
Lewica	42	58	290
Centrum	45	55	254
Prawica	47	53	245
Trudno powiedzieć	45	55	290

Tabela 4. A może Pan(i) w jakiś sposób pomaga komuś,
kto jest w starszym wieku i potrzebuje pomocy?

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	29	71	1088
Płeć			
Mężczyźni	27	73	514
Kobiety	31	69	574
Wiek			
18-24 lat	27	73	154
25-34	24	76	193
35-44	35	65	201
45-54	35	65	228
55-64	32	68	119
65 lat i więcej	21	79	193
Miejsce zamieszkania			
Wieś	26	74	399
Miasto do 20 tys.	31	69	117
20-100 tys.	29	71	227
101-500 tys.	30	70	210
501 tys.i więcej mieszk.	38	62	136
Wykształcenie			
Podstawowe	24	76	307
Zasadnicze zawodowe	26	74	325
Średnie	36	64	369
Wyższe	34	66	87
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	38	62	56
Prac.umysł.niż.szczebła	37	63	101
Pracownicy fiz.-umysł.	28	72	79
Robotnicy wykwalifikowani	29	71	112
Robotnicy niewykwalifik.	19	81	37
Rolnicy	31	69	63
Pracujący na własny rach.	37	63	51
Bierni zawodowo			
Renciści	29	71	120
Emeryci	25	75	228
Uczniowie i studenci	25	75	65
Bezrobotni	32	68	113
Gospodynie domowe i inni	25	75	62
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	36	64	182
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	28	72	98
sekt. pryw. poza rolnict.	34	66	192
prywatnym gosp. rolnym	27	73	71
Dochody na jedną osobę			
Do 275 zł	31	69	173
276-399	31	69	118
400-549	33	67	241
550-799	29	71	154
Powyżej 799 zł	36	64	174
Ocena własnych war. mater.			
Źłe	30	70	392
Średnie	26	74	468
Dobre	34	66	229
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	39	61	65
Raz w tygodniu	30	70	560
1-2 razy w miesiącu	27	73	178
Kilka razy w roku	26	74	197
W ogóle nie uczestniczy	28	72	89
Poglądy polityczne			
Lewica	27	73	293
Centrum	33	67	259
Prawica	33	67	247
Trudno powiedzieć	25	75	289

Tabela 5. Jak chciał(a)by Pan(i) zorganizować swoje życie na stare lata, kiedy będzie Pan(i) potrzebował(a) pomocy? Czy przede wszystkim chciał(a)by Pan(i): 1 - mieszkać we własnym mieszkaniu korzystając z doraźnej pomocy osób bliskich - rodziny, przyjaciół, sąsiadów; 2 - mieszkać we własnym mieszkaniu mając zapewnioną **opłatą** przez siebie stałą pomoc osób zajmujących się opieką nad ludźmi starymi; 3 - mieszkać we własnym mieszkaniu mając zapewnioną **bezpłatną** stałą pomoc np. opieki społecznej, Czerwonego Krzyża, Caritas lub innych wolontariuszy; 4 - dzielić mieszkanie z dziećmi, wnukami lub dalszą rodziną; 5 - wynajmując komuś obcemu pokój lub część mieszkania w zamian za opiekę; 6 - zamieszkać wspólnie z innymi starszymi ludźmi w celu wzajemnego wspomagania się; 7 - zamieszkać w **prywatnym** domu spokojnej starości; 8 - zamieszkać w **państwowym** domu spokojnej starości; 9 - Nie wiem, nie zastanawiałem(am) się nad tym

	(%)									Liczba osób
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Ogółem	57	8	3	20	0	1	2	1	6	1091
Płeć										
Mężczyźni	55	10	2	21	0	1	2	1	8	517
Kobiety	59	7	4	20	1	1	2	2	5	574
Wiek										
18-24 lat	52	5	1	29	1	0	3	0	10	155
25-34	53	13	2	20	1	1	1	0	9	192
35-44	56	8	3	22	0	1	3	1	6	204
45-54	60	10	4	17	0	2	1	1	4	228
55-64	62	6	3	18	0	1	4	4	4	119
65 lat i więcej	59	6	6	18	0	1	1	3	4	192
Miejsce zamieszkania										
Wieś	56	7	2	27	0	1	1	0	4	402
Miasto do 20 tys.	45	7	7	26	1	0	4	3	9	117
20-100 tys.	54	9	5	22	0	1	2	1	7	227
101-500 tys.	64	10	2	9	0	1	2	1	10	209
501 tys. i więcej mieszk.	64	9	3	10	1	3	4	2	4	136
Wykształcenie										
Podstawowe	59	5	4	22	0	1	2	1	7	309
Zasadnicze zawodowe	54	10	4	22	0	2	2	0	5	326
Średnie	56	9	3	19	1	1	2	1	7	371
Wyższe	63	11	0	17	0	0	3	3	3	84
Grupa społ.-zaw. pracujący										
Kadra kier., inteligencja	63	11	0	13	0	0	4	4	4	56
Prac. umysł. niż. szczebla	62	7	0	17	1	1	1	0	10	101
Pracownicy fiz.- umysł.	54	12	3	20	2	1	1	0	9	79
Robotnicy wykwalifikowani	56	7	4	19	0	4	2	0	8	112
Robotnicy niewykwalifik.	41	26	11	7	0	0	0	7	7	37
Rolnicy	66	3	2	23	0	2	0	0	4	64
Pracujący na własny rach.	49	15	8	17	0	0	4	0	7	51
Bierni zawodowo										
Renciści	56	5	4	21	0	1	2	4	6	120
Emeryci	59	7	5	20	0	0	3	1	4	228
Uczniowie i studenci	57	7	0	28	0	0	3	0	5	64
Bezrobotni	56	9	2	23	1	2	2	0	6	117
Gospodynie domowe i inni	52	7	1	28	0	0	1	0	10	62
Pracuje w:										
inst. państw., publicznej	58	11	3	16	1	2	1	2	6	182
spółce właścicieli	47	16	4	20	1	1	3	2	7	98
prywatnych i państwa	59	9	4	16	0	1	2	0	9	192
sekt. pryw. poza rolnict.	59	3	2	29	0	1	0	0	6	72
prywatnym gosp. rolnym										
Dochody na jedną osobę										
Do 275 zł	61	7	2	22	1	0	1	0	6	175
276-399	52	10	1	24	1	1	4	1	5	119
400-549	54	8	4	23	0	2	2	2	4	241
550-799	50	9	6	20	0	2	1	3	9	155
Powyżej 799 zł	63	13	3	13	1	1	3	1	2	173
Ocena własnych war. mater.										
złe	56	8	4	22	0	1	1	1	6	396
Średnie	57	9	3	19	0	1	3	1	7	466
Dobre	58	9	1	20	1	0	3	1	6	229
Udział w prakt. religijnych										
Kilka razy w tygodniu	52	6	8	24	0	0	1	1	8	66
Raz w tygodniu	58	7	3	23	0	0	2	1	4	560
1-2 razy w miesiącu	54	7	4	19	1	2	1	2	11	180
Kilka razy w roku	61	11	3	14	0	1	2	2	6	196
W ogóle nie uczestniczy	52	13	3	13	0	2	3	2	9	89
Poglądy polityczne										
Lewica	61	10	2	14	0	0	3	2	7	293
Centrum	59	9	4	20	0	2	2	1	4	259
Prawica	56	9	2	24	1	1	2	1	5	247
Trudno powiedzieć	52	6	5	24	0	1	1	1	9	292